

De gastvoorganger van deze zondag viel plots uit. Barend van der Meulen is in de kerkdienst voorgedaan. Het ontstaan van onderstaande tekst wordt in de 2e alinea uitgelegd.

Beste mensen,

Twee opmerkingen vooraf:

Ten eerste, In deze paasperiode is de eerste Petrusbrief de rode draad door onze zondagse erediensten. 1 Petrus is een soort van 'doopcatechese'. De tekst inspireert om na te denken over hoe wij als nieuw-gedoopten, als paasmensen, in onze tijd en situatie, Jezus kunnen volgen. Vandaag denken we na over de vraag hoe we, komend van het feest van Pasen, verantwoord omgaan met de grote technologische kennis en mogelijkheden die er zijn.

We doen dat, en dat is de tweede opmerking vooraf, aan de hand van teksten van Peter Paul Verbeek. Techniekfilosoof aan de Universiteit Twente. En ook bij ons in de gemeente bekend. De verwerking is een coproductie van Jaco Zuurmond, Hanneke Siebert en mijzelf (Barend van der Meulen).

Religie en techniek lijken moeilijk met elkaar te verenigen. Techniek wordt gezien als het stoere beheersen van de natuur, het uitoefenen van macht en controle, het menselijke vermogen om zelf te scheppen. Geloof staat voor het ontvankelijk zijn voor wat niet beheersbaar is en niet maakbaar – voor het wonder, voor krachten die boven mensen uitstijgen.

Met name op het gebied aan de randen van het leven hebben techniek en geloof een moeizame relatie met elkaar. Technologie rondom geboorte en dood zijn vanuit religieus opzicht vaak omstreden. Zijn we niet bezig macht te grijpen over dingen waar we van af zouden moeten blijven? Of, in een religieus beeld: gaan we niet voor god spelen? Miskennen we niet het wonder van door God gegeven leven wanneer we het zelf maakbaar maken. Dat heeft vaak geleid tot een krampachtige houding van kerken ten opzichte van nieuwe technologie. Een neiging om vooral op de rem te staan.

Peter Paul Verbeek probeert in zijn denken over de relatie mens en technologie, techniek te accepteren als deel van ons mens-zijn. En de vraag die dan naar voren komt, of en welke ruimte nieuwe techniek biedt voor geloof, voor geloofservaringen, voor religiositeit.

Kan hedendaagse techniek niet zelfs een soort bemiddelaar voor religie zijn...?

Neem bijvoorbeeld technologieën rondom voortplanting, zoals de IVF-behandeling. = en ik citeer nu Peter Paul ==

De mensen die ik ken, die via ivf een kind hebben gekregen, ervaren dat helemaal niet als een stoere technische ingreep. Er is geenszins sprake van; "Zo, NU MAKEN WIJ EEN KIND". Ze ervaren het juist als een wonder. Het lijkt zelfs of voor hen het wonder van de menselijke voortplanting haast nog groter is, dan wanneer je langs de 'natuurlijke' weg een kind krijgt. Juist omdat je het zo graag wilt, omdat je weet hoe subtiel het allemaal in elkaar zit, dat zoveel radartjes goed op elkaar moeten zijn aangesloten, ervaar je ook het werk van artsen hoofdzakelijk als mééwerken aan het grotere geheel. Het is geen "trucje" of foefje dat de arts even uitvoert. Dat vind ik een heel mooi inzicht.

We kunnen veel, met onze hedendaagse techniek. IVF, hersenimplantaten, maar ook de anti-conceptiepil... Het is allemaal letterlijk in-grijpende techniek. Maar wat de ultieme maakbaarheid lijkt, blijkt uiteindelijk vooral een enorm mysterie. Dat het lukt, is niet vanzelfsprekend. En als het lukt, heeft de techniek het wonder niet verdrongen. Techniek geeft het wonder een nieuwe vorm. En met dat we het een wonder noemen, als een wonder ervaren – als een wonder willen ervaren, dúrven ervaren... raakt het ook aan onze religiositeit.

Voor het goede begrip: We, of Peter Paul, zegt dus niet dat techniek een wonder is. Dat is te makkelijk. Nee dat wat gebeurt bij IVF, met de technologie, maar ook met de mensen, de moeder, de vader, de verloskundige, familie, is een nieuw soort wonder.

Het is belangrijk om die ontvankelijkheid te bewaren, juist waar het gevoel van maakbaarheid groter wordt. Als we ontvankelijk blijven voor religieuze ervaring van techniek, ontstaan er kansen om in gesprek te gaan over wat “goed leven” is. (Filosofen spreken graag van Het Goede Leven, maar dat heeft ook een bourgondische interpretatie, van lekker eten, drinken en vakantie vieren. Dat bedoelen we hier niet met goed leven) Enfin, kunnen we verbindingen leggen tussen technologie van de 21e eeuw en het Paasverhaal van 2000 jaar terug.

Neem het voorbeeld van de ‘twintigwekenecho’. Sinds een jaar of vijf krijgen alle zwangere vrouwen na 20 weken zwangerschap een prenatale echo. Ook een techniek dus, die wordt ingezet aan de rand van het leven. Peter Paul geeft dat als voorbeeld van een gemiste kans om nieuwe technologie te verbinden met “goed leven.” En ik citeer nu weer: “Die standaardecho is ingevoerd, opeens, als een soort standaardscreening. En er is nauwelijks discussie geweest in de Tweede Kamer over hoe wij verantwoord zouden kunnen omgaan met dit soort technologie. Ik heb in mijn omgeving stellen gezien bij wie iets wordt ontdekt, en die vervolgens in een enorme crisis terechtkomen. Opeens wordt jouw ongeborn kind een potentiële patiënt. Opeens word jij iemand die keuzes moet maken over het leven van jouw ongeborn kind. Dat brengt als aanstaande ouders ook onderling grote spanningen, omdat ze het helemaal niet eens blijken te zijn over hoe daar mee om te gaan.

Deze prenatale screening verandert aanstaande ouders. En het verandert de maatschappij. Want het blijkt dat minder erge dingen ineens veranderd zijn in vormen van lijden die je kunt voorkomen. Het blijkt dat er steeds minder kinderen met een hazenlip worden geboren. Persoonlijk, vind ik dat een ongelooflijke ontwikkeling. Ik kan het me wel vóórstellen, want op zo’n twintigwekenecho ziet een hazenlip er afschuwelijk uit. Maar we weten ook dat dat met de huidige technologie bijna onzichtbaar is te herstellen. En ik vermoed dat mensen in een soort blinde paniek – want het is twintig weken, je moet supersnel handelen want het mág al bijna niet meer – voor een vreselijke abortus kiezen, met een kind van 20 of 24 weken. Ik wil daar niet per se een moreel oordeel over geven, maar ik denk dat veel mensen anders zouden kiezen, wanneer ze vooraf rustig hadden kunnen nadenken. We hebben met z’n allen dus wel de echo ingevoerd, maar niet een structuur opgezet waarin mensen worden geholpen om keuzes te maken.”

De les uit dit voorbeeld is niet dat we de twintigweken echo moeten afwijzen. Wat we hier zien is dat bij de invoering van de technologie, de ontvankelijkheid voor de religieuze ervaring, voor het wonder en voor het lijden, voor visies op wat een goede manier van leven is, geen ruimte heeft gekregen. Dan wordt het idee dominant dat het leven maakbaar is, maar komen mensen voor levenskeuzes te staan die onmaakbaar zijn.

Wat Peter Paul laat zien, is dat elke technologie, ook die rondom leven en dood, de religieuze ervaring niet verdrijft maar verplaatst. Geloof houdt ons ontvankelijk en onderstreept de religieuze ervaring. Het voorkomt dat de mens zichzelf ondergeschikt maakt aan de techniek of dat ons menselijke maakbaarheidsgevoel grenzeloos wordt.

Wat betekent dat voor ons? Wat is de relatie met het Paasverhaal. Voor ons, als kerk: we moeten niet proberen techniek weg te houden bij de mensen. Er is geen techniekloos menzijn en ook geen techniekloos christen-zijn. We moeten meedenken over goede manieren om het menselijk bestaan steeds opnieuw vorm te geven. Steeds opnieuw, omdat techniek en mens doorgaan.

Wij zingen hier vanmorgen: ‘niet meer zijn wij door angst geknecht...’ In Pasen is de levensangst overstegen, is elke dreigende macht overwonnen. Zijn wij vrije mensen. We mogen niet simpelweg accepteren dat we slaven van de techniek zullen zijn. Of, in de woorden van Petrus: Wij leven in hoop. In de grote technische mogelijkheden daagt de mens zichzelf dus uit, om het wonder van het leven en de dood te ervaren. En daagt de Paasmens zichzelf uit om het nieuwe, het ongekennde aan te gaan. Amen.